AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de
افغان جرمن آنلاین

پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۲/۰۳/۲۷

پردی چاپیریال اودمهاجروکوچنیانودزدکړې مسآله

(دمورنۍ ژبې زدکړه، ساتنه او پالنه)
(دویمه برخه)

دمورنۍ ژبې زدکړه، ساتنه او پالنه دهرچا دهویت جوړونکی عنصردی. دهمدې اصل پربنا، په ځانګړي ډول مهاجرافغانان چې د نړۍ په هرګوټ کې میشت دي، باید د مورنۍ ژبې په زدکړه، ساتنه او پالنه کې تروسه، وسه پاملرنه وکړي.په دې برخه کې ځانګړې مسؤلیت دکوچنیانو میندو او پلرونوته ورله غاړې دی. میندې او پلرونه باید هڅه وکړي چې په کورني چاپیریال کې دماشوم مورنۍ ژبه وکارول شي اودهغه ترڅنګه دا هم هیره نه شي چې میندې اوپلرونه دښوونکوترټولوسترااومهم مرستندویان دي.
په بې آدرسه لوري، د« لارورکولارویانو»خوځید ل،هجرت اودهجرت په چاپیریا ل کې شته ستونزې؛دا هغه عیني واقعیتونه دي چې دهرمهاجراوله وطن څخه ورک انسان ته په مخ کې پرتې دي.کلونه پخوا،کله چې زموږپه وطن کې دجګړې اور بل کړای شو،ځوتنه جګ شول اود یوشمیرخلکودسرونودوهلونیت یې وکړ،خوناڅاپه په خپلوکې سره ولوید ل.ګټونکودخپل بریا لیتوب اتڼ کاوه،چې یوشمیرنورو ورخ ورمات کړاودپردولښکروسورخونړی سیلاوېې پروطن اوخلکو وربرابرکړ.
په افغانستان کې دبل کړای شوي اورلمبوکورونواوخلکوته خولا څه چې،آسمانونوته هم خولې اچولې.ځوکاله وروسته دواکدارانوآمرین نوي خپلوتیروتنوته پام شو.کله چې دخپلوتیروتنوداورپه تاوباندې،وسوځیدل،پوه شول چې اورلړونی سم نه خوځیږي.آمرینوداورلړونکی بدل کړ،خوبیا هم اورددوی په خوښه نه بلیده اوکله کله به یې دوی ته هم خولې اچولې.دغه اورټول وطن نیولی و.نړیوالودغه اورته په کرکې،خوشالۍ اوتعجب کتل.دنړۍ سیا سیونودوحشي سره بیږدراخملولوپه خاطر،دغه اورته داسلام دګټلوپه پلمه وچ اولامده وراچول،چې داورلمبې لاپسې مرګونې شي.
سوربیږ ولوید اودنړۍ ځینوهیوادونودخپلوبریا لیتوبونوګډاوې سرکړې،خوزموږپرخلکواووطن باندې ناروا بل کړای شوی اور،نه یوازې مړنه شو،بلکې نورهم مرګونی شو،دوحشت یوه بله توره پرده هم ورباندې وغوړیده اویوځل بیا سره ورونه افغانان خپلو منځوکې ولویدل اونوې بې مفهومه جګړې پیل شوې.زموږیوشمیرهیواد وال ددغه اورخوراک شول،اویوشمیر نورویې له ګنودرندوروانې پېټو سره ددې اوردسوځنده لمبوله دایرې څخه ځانونه وایستل،اودنړۍ په ګوټ ګوټ کې سره خواره واره اودنویوټولنواونوي ژوند له نویوستونزوسره مخامخ شول.
له افغانستان څخه بهرزموږدهیواد والوستونزې ځوړوله دي.هغه هیوادونه چې مهاجروته پناه نه ورکوي،هلته زموږاکثریت ورغلي هیوادوال،دبې کورۍ،بې روزګارۍ اودقانوني اسنادودنه لرلوترپیټې لاندې زګیروي کوي.دیوې مړۍ ډوډۍ دپیداکولوپه تکل کې وي،یعنې یوازې دخپلوبچودخیټې په فکرکې وي.په داسې چاپیریال اوشرایطوکې دښوونې اوروزنې اومورنۍ ژبې دساتلواوپاللومسآله اصلاً طرح کیږي نه.لکه په ایران،پاکستان اودپخواني شوروي اتحاد په ځینوجمهوریتونوکې؛اوبیا هغه هیوادونه چې مهاجرته پناه ورکوي اوڅه مالي مرسته هم ورسره کوي،دلته بیا بل ډول ستونزې مخکې پرتې وي.په دې ډول چاپیریالونوکې بیا هم مهاجرکوچنیان اوتنکي زلمیان دنوروژبواوفرهنګونوترتاثیرلاندې خپله مورنۍ ژبه اوفرهنګ له لاسه ورکوي.
باید دا خبره بیا بیا تکرارشي چې پرافغانانوباندې دننه په افغانستان کې اوپه ګاونډ ایران اوپاکستان کې ډیرځلې داسې حالات هم تیرشوي دي چې میندو پلرونوته دکوچنیانودښوونې اوروزنې مسآله مطرح نه وه،بلکې لومړی د امنیت دنشت والي پراساس اوبیا دبیکارۍ اودعاید دنه درلودلوپراساس دهغوی دژوندي پاتې کیدومسآلې میندې اوپلرونه زورول.په ایران کې اوس هم دژبني اومذهبي تعصب له مخې افغان کوچنیان له ښونځی څخه شړل کیږي،دنړیوالې ټولنې دتیرایستلواوپر افغان حکومت باندې دفشار راوړلوپه خاطر دوهلوټکولواو ان وژلوترپولې پورې چلند ورسره کیږي اوتش لاس یوازې دتن له جاموسره یې د « افغان آشغال » په نامه را ایستل کیږي.تاسوکولای شئ دایران اوپاکستان په کمپونوکې دنړۍ ترټولو محروم، وږي، تږي،بیسواده، بې تعلیمه کوچنیان اوتنکي زلمیان وګورئ. هرځلې چې دې کمپونوته ورشئ، دنویودردونو، نویوغمونو اونویو وحشتونو نوې کیسې اوریدلای شئ.هلته دمرګونو،دردونو او وحشتونوکیسې دي،نه د ښوونې اوروزنې کوم پروګرام؛دوی هره ورځ له نویوستونزواونوي وحشت سره مخامخ دي،نه نوي کتاب سره،نه نوي درس سره اونه کوم ښوونکي سره.دوی دلوږې اوبیسوادۍ له بلاووسره مخ دي.دغه لوږه اوبیسوادي په لومړي ګام کې هغوکوچنیانوته وروړسیده چې دننه په افغانستان کې له ډیر مجبوریت نه پاتې وو.سره له دې چې په هغوشرایطوکې میندواوپلرونودخپل وس په دایره کې ډیرې هلې ځلې کړي دي،خونتیجه یې جګړې اولوږې خوړلې ده اوهیڅ په لاس نه لرو؛اودا دی دیوچورشوي هیواد،اودیولوټ شوي ملت دنوروتراژیدیوترڅنګ ترټولو لویه

افغان جرمن آنلاین تاسو په درنښت همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

غمیزه دنوي اوځوان نسل بې تعلیمه اوبیسواده پاتې کیدل اود مورنۍ ژبې په لیک اولوست باندې نه پوهیدل دي.راتلونکي نسلونه له موږ.څخه حد اقل داوسني نسل دسواد اودمورنۍ ژبې زدکړه غواړي،خوموږ.دادی هغوی ته نوی نسل تش لاس اوخالي ذهن ورلیږ.و.

زه چې ماشوم وم اوبیا زلمی شوم،هغه وخت هم زموږ.وطن په ناوړه اقتصادي حالت کې ګیرو،که ډیرپه ابتدایي ډول هم وخوبیا هم دښوونځي په نامه یوځای وچې کوچنیان به ورتله اوښونکي به یوڅه ورښودل؛خواوس چې هغه وختونه سړی یادوي ،هغه یوخوب اوخیال ته پاتې کیږ.ي،چې کیسه یې سړی په ساده ژبه داسې کولای شي:

یوښکلی بڼ مې په خوب لیدلوچې نوم یې افغانستان و.هلته ټولوپه سوله اوخوښۍ کې ژوند کاوه.ټولوخپل ژوند خپله سمبالاوه،ټولوخلکودیوې کورنۍ دغړوپه څیرژوندکاوه.کوم یونیم ځای کې وړکتون وچې هلته به تراوو(۷) کلونودښکته عمرماشومانودخپلوښوونکومینه ،مرسته اولارښوونه لیدله،وروسته له اوه کلنۍ نه دښوونځي په نامه بل ځای وچې شپږ.کاله ماشومان په خوښۍ سره د بیلابیلومضامینومقدمات زده کول،بیاتردولسم ټولګي پورې دلیسې دوره وه.وروسته دپوهنتون په نامه یوبڼ وچې ځوانان په کې روزل کیدل اوله لوړوزدکړوسره ټولنې ته وړاندې کیدل.زه هم دهمدې لارې لاروی وم،وړکتون مې ونه لید،لومړنی سواد مې په کوراوجومات کې زده کړ،ښوونځي ته ولاړم،بیا مې پوهنتون پای ته ورساوه اوبیا مې همالته کارپیل کړ.

په دې ډول مې ژوند له استاد،ټولګي،تباشیر،کتاب،کاغذ اوقلم سره تیریده.دیولوړپروازه مارغه غوندې وم.ټول ژوند مې دښوونې اوروزنې په دایره کې تیرکړ.خوښ وم کتابونه مې لوستل،مهربانه استادان مې لرل،دښه استعداد زده کوونکي مې درلودل.هرڅه ښه وو:درس ښه،ټولګی ښه،کاغذ ښه،قلم ښه او هرڅه ښه.ښایسته اوږده موده مې دښوونې اوروزنې په رنګینه دنیا ګې ژوند وکړ،خو ... نا څاپه له خوبه راویښ شوم،ومې لید ل هیڅ شی هم نه شته.نه وړکتون،نه ښوونځی،نه پوهنځی،نه استاد نه شاګرد،نه قلم نه کاغذ،بس دوړکتون پرځای وسله تون،دپوهنتون پرځای وحشتتون،دشاګرد اواستاد پرځای وسله وال اوقومندان،دقلم پرځای ټوپک،دګلانودخوشبویي پرځای دباروتواو وینوبوی،درنواوبوپرځای دوینوویالې،دموسیقي دغږ.پرځای دبم،ټوپک اوچاودنې غږ.ونه،دنازولوپرځای غندنه اووژنه،دمرستې پرځای تیری او... بس هره خوا پشماپشم دی،ټوپک دی،اورونه دي،وینې دي اوچاودنې،وژنه ... اونه تمامیدونکې خواشینې.

هلته په افغانستان کې زموږ.دکوچنیانواوزلمیانوپه غوږ.ونوکې دښوونکي دغږ.پرځای دقومندان آمرانه چیغې آزانګې کوي.اوس زموږ.ماشومانواوزلمیانوته د الف اوب دزدکړې پرځای دډزو کولولارښوونه کیږ.ي،دا دی زموږ.سرنوشت اودادی زموږ.ښوونه اوروزنه.

په ګاونډیوهیوادونو کې چې کوم ښوونځي اوپوهنځي پرانستل شوي وو،هغه هم دسیاست اومذهب په رنګ رنګول شوي وو.هلته هرې مذهبي اوسیاسي ډلې هڅه کوله چې خپل افکاراوعقاید تدریس کړي اودخپلونظامي اهدافودترسره کولوله پاره،په لومړي ګام کې دماشومانو اوتنکیوزلمیانوپه ذهنونوکې دجګړې ،وسلې او وژنې مفاهیم ځای پرځای کړي.ددغو ښوونځیواوپوهنځیوپه درسي کتابونوکې هیڅکله زده کوونکوته دخپل وطن تاریخ،ملي ګټو،تمدن اوعلمي پرمختګونوپه باب څه نه لیکل کیدل،مورنۍ ژبه اوملي کلتور اصلاً مطرح هم نه و.ددغوښوونځیوپه یودرسي کتاب کې مې ولوستل:

ت = توپک ،ج = جهاد، م = مجاهد، ټ = ټانک، و = وژل او...

ماشوم ته باید دعلم، نوي ژونداوتمدن تدریس وشي، نه دوژلواودښمنۍ.هغه درسي کتابونه چې دایدیالوژیوپه رنګ رنګول شوي وي اوسیاسیون دخپلواهدافودترلاسه کولوله پاره یوازې دوهلو،نیولو اووژلوتدریس ته په کې لومړي توب ورکوي،نوداسې درسي کتابونه پرته له دښمنۍ اوکرکې نه نورڅه دزده کوونکوپه ذهن کې تداعي کولای شي.دافراطي افکاروخاوندان داسې کتابونه اودرسي مواد خپروي چې دنفرت او وژنې زړی کري،نه د ورورګلوۍ او انسانیت.څو ورځې مخکې مې سترګې او ذهن ددې جملوپه لوستلو ږهیر شول:

« حقاني شبکې دجنګیا لیودجذبولواوروزنې له پاره د « نظامي درسونه » په نوم کتاب خپورکړ... په کتاب کې وایي چې د جګړې له پاره دې بالغ ځوانان جذب شي ... جنګي درسونه سپارښتنه کوي چې وسله وال دې اول شیخ اسامه،بیا ملاعمراوپه دریم نمبرکې دګلبدین حکمتیارډلې سره ملګري کیږ.ي ...»

زه نه پوهیږ.م چې پښتون لالا به تر کومه د روا اونا روا جګړې په لومړۍ کرښه کې سربا یلي اوله قربانیو سره سره به بیا هم محکوم وي اوپه تخت نه،بلکې دباندې دپوټوایستلوپه ځای کې ناست وي.(تورې دې لالا وهي،مړۍ دې اودلا وهي)،که دینداري کوي،دافراطي اوطالب نوم ورباندې ږ.دي،اوکه یې په دینداري کې لږ. سرغړونه ورنه وشوه،بیا کمونست بلل کیږ.ي.لکه څنګه چې په افغانستان کې دشنه وحشت په راتګ سره هرڅه پشما پشم شول،په ایران اوپاکستان کې هم د مهاجروافغانانوحال همداسې درهم برهم و.په پاکستان کې هرڅه باید د « آی ـ اس ـ آی » تربیرغ لاندې دپنجابیانوپه خوښه وشي.او په ایران کې یوازې دفارسي ژبې حکومت اوسیادت چلیږ.ي اودشیعه ایزم تربیرغ لاندې باید دا کاروشي،که دبلې ژبې یا بل مذهب نوم چا نه سهواً هم له خولې ووزي،بس دکفاروسرلاری ګڼل کیږ.ي؛نوپه داسې حالت کې او داسې چاپیریال کې به دمورنۍ ژبې حالت څه ډول وي.

د روسیې هیواد په ځینوښارونو،لکه مسکو اوسنکت پترزبورګ کې هم زیات شمیر افغان مهاجرین ژوند کوي.هلته هم دمورنۍ ژبې مسآله دپاملرنې وړ. ده.هغه وخت چې دتیارې استازي پرافغانستان واکمن شول،ګڼ شمیرتحصیل کړي له

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

وطن څخه ناچاروکوچيد ل اوډيره سلنه يې دروسيې په فدراتيف کې په مؤقتي ډول ميشت شول.هغوهيوادوالوچې يوڅه امکانات لرل،له روسيې څخه يې دخيزدتختې په ډول استفاده وکړه اودغربي اروپا خواته يې مخه کړه،خودپاملرنې وړګڼ شميرافغانان نه دعقيدې اوسياسي ملحوظاتوله مخې،بلکې د مجبوريت اوضرورت له مخې دروسيې په ځينوښارونو،له هغې ډلې نه په ماسکوکې پاتې شول.هلته يې هم له ډيرو ستونزوسره سره خپل فرهنګ هير نه کړ.

په ۱۹۹۴ کال کې يوشميروتلي اوپيژندل شوي فرهنګيا ن سره راغونډ شول او«دافغانــستان دفـرهنـګ ټولنه » په نامه يې يوه فرهنګي ټولنه جوړه کړه.دې ټولنې دفرهنګ دبيلابيلوبرخوڅانګې درلودې،د«پرديس» په نامه يې يونشراتي ارګان درلود،دې ټولنې دخپل ژوند په اوږدوکې ګڼ شمير سيمينارونه،مشا عرې، کنسرتونه اوفرهنګي محافل جوړکړل،خپل نشراتي ارګان «پرديس» يې چاپاوه اودټولنې له فرهنګي کارونوترڅنګ يې دا پلان هم درلود چې دمورنۍ ژبې دزدکړې،ساتنې اوپالنې کورسونه جوړ کړي،خوله بده مرغه دا کار يې ونه شوکړای چې ځانته دلايل هم لري،خوديادونې وړده چې دټولنې له مؤسسينوڅخه ښاغلي جلال نوراني ديوه ښوونځي د پرانستلوله پاره دځينودرسي کتابونودليکلوهڅه وکړه،خودمهاجرت په ژوند کې سکون اوقرارچيرې وي، دی په بل لوري دخويم ځل له پاره مهاجر شواوله ماسکوڅخه يې کوم بل لوري ته مخه کړه اودا کارهم ځای پرځای پاتې شو.بيا ښاغلي فاروق فــــردا د« نـويـد »په نامه يواخبارراويسته،خوکه به کوم ليکوال دکوچنيانويا دهغودزدکړې اومورنۍ ژبې په باب څه ورکړل،هغه به يې چاپول،خوخپله ـ سره له دې چې مبتکرژورنا لست اوشاعردی ـ څه يې ونه شوکړای.

بيا نوراخبارونه راووتل،فرهنګي ټولنې جوړې شوې اوپه رنګارنګ نومونوفرهنګي کارونه پيل شول،چې کله کله به سيا سيونوهم سرونه په کې ښورول.بيا د «پرستو» په اخبار هم څه خپرونې وکړې.

وروسته له هغه د ښاغلي سيداعظم اخګر کارونه دستاينې وړ دي.ده دوه اخبارونه د « ماما اخبار» او« مسافر» اخبارجاري کړ،دليکوالويوه ټولنه يې جوړه کړه اوترڅنګه يې يوشخصي ښوونځی هم پرانست چې دافغان کوچنيانودښوونې اوروزنې اومورنۍ ژبې دزدکړې په برخه کې يې يولړګټورګامونه پيل کړل،چې له څه مودې وروسته دمهاجرت ستنزمن ژوند دده دکارونومخه هم وربنده کړه.په هرصورت دايونيک عمل وچې زه يې مثبت ارزوم.

په روسيه کې دمورنۍ ژبې دزدکړې اوساتنې په برخه کې بل دپاملرنې وړکاردمهاجرينوله پاره د ملګروملتونود « UNHCR » داداري او« اکليبر» دخيريه مؤسسې له خوا دافغان کوچنيانوله پاره ديوښوونځي پرانستل دي.په دې ښوونځي کې دنورومضامينوترڅنګ مورنۍ ژبه هم تدريسيده.په ماسکوکې دميشتوافغانانواودهغوکوچنيانودکورنيودمعلوماتوله مخې چې کوچنيان يې همدې ښوونځي ته تلل؛ددې ښوونځي تدريس ډيرمثبت ارزول شوی دی دا خبره هم ديادولووړده چې په ماسکوکې دافغان کوچنيانوډيره سلنه په ستونزمنوفزيکي کارونواخته دي،په دې خاطر دښوونځي اومورنۍ ژبې دزدکړې له پاره دومره وخت هم نه پيدا کيږي.

په غربي اروپا کې هم هرهيواد د خپلوامکاناتواوقوانينوپه چوکاټ د بهرنيانودمورنۍ ژبې له زدکړې سره چلند کوي.دجرمني په کولن اوهامبورګ ښارونوکې دپښتوژبې دزدکړې له پاره يوڅه کار شوی دی،خوڅنګه چې په جديت نه تعقيبيږي،نومثبته پايله هم نه لري.په هامبورګ کې دنوروفرهنګي کارونوترڅنګه ښاغلي دپليوم انجنيرهاشم خيل خاځي دپښتوژبې دلوست يوکتاب ليکلی دی،دا کتاب په يوسلودوومخونوکې په ۱۹۹۳ميلادي کال کې چاپ شوی دی.په دې کتاب کې دکوچنيانوله پاره لوست اوزدکړه په ابتدايي اوډيرښه ډول برابرشوي دي.دپښتوژبې توري اوبيا پښتوجملې په عنعنوي ډول ترتيب شوي دي،چې دلومړني سواد په زدکړه کې ډير ښه رول لوبولای شي.

په ۲۰۰۱کال کې زما (آصف بهاند) دذخيرنواولاس لرلوموادواومعلوماتوله مخې،ښاغلي عزيزمحمد آماج د« په بهرکې دافغاني کوچنيانوله پاره پښتولوست» ترسرليک لاندې،ديودرسي کتاب کار پيل کړی دی،لومړۍ برخه يې،په جرمني کې دافغانستان کلتورې ودې ټولنې له خوا تر چاپ لاندې و،اوپه دويمه برخه باندې يې ښاغلی ليکوال کارکوي.څنګه چې زه کتاب په لاس کې نه لرم،ځکه يې په اړه له څه ويلوډه ډه کوم.کيدای شي چې داروپايی هيوادونوپه ځينونوروښارونوکې هم دمورنۍ ژبې دزدکړې په باب لږ اوډير کارونه شوي وي،چې جلا ځيرنې ته اړتيا لري.

کومې ځيرنې چې د۲۰۰۲ کال په لومړيودريومياشتوکې ما په نيګړې ډول ترسره کړې دي،دهغومعلوماتوله مخې په جرمني هيواد کې پښتو ژبه په ثانوي تدريساتوکې شامله ده.له اتم ټولګي نه وروسته کوچنيا ن بايد جرمني ژبه اويوه بله بهرنۍ ژبه تعقيب کړي اودهغوترڅنګه يوه هم دکوچنيانومورنۍ ژبه ده،که دکوم ماشوم مورنۍ ژبه پښتو وي،کولای شي پښتو تعقيب کړي.

دجرمني دولت په مرسته دمورنۍ ژبې دساتلواودافغان کوچنيانودښوونې اوروزنې په برخه کې بله ديادونې وړخبره دا ده چې د « BAFAR » په نامه،په پيښورکې دښوونې اوروزنې يوه مؤسسه جوړه کړې ده.دکارپه پيل کې يې ديو څه مودې له پاره مشري پوهاند رحيم الهام کوله.ددې مؤسسې له خوا زيات شميردرسي کتابونه ليکل شوي دي،چې اکثراً په افغانستان کې دننه تدريس شوي دي.دغې مؤسسې په افغانستان کې دننه يوشميرښوونځي هم درلودل.

په هغو هيوادونوکې چې افغانانوپناه اخيستې ده،يوهم ډنمارک دی.په ډنمارک کې هم لکه نورهيوادونه دمورنۍ ژبې زدکړه،ساتنه اوپالنه دافغان کورنيوله پاره،يوه لويه ستونزه ده،په تيره دهغوکورنيوله پاره چې دمورنۍ ژبې په ارزښتونوپوهيږي.

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکنې د ليکنيزې ښې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

زما دمعلوماتوپر بنا په ډنمارک کې د پښتواودري ژبودزدکړې اوخوندي ساتلوله پاره هلې ځلې دتیرې پیړۍ په وروستۍ لسیزه کې پیل شوي دي.په ۱۹۹۳میلادي کال کې دډنمارک دوخت دولت ژمنه کړې کړې وه چې دافغان کوچنیانوله پاره به دمورنۍ ژبې دزدکړې شرایط برابرکړي.دمورنۍ ژبې دخوندي ساتلواوتدریس په برخه کې ما له څوتنوښاغلوسره خبرې وکړې چې په ډنمارک کې دمورنۍ ژبې په تدریس بوخت وو.دوی هریوه دخپلوکارونو،تجربو،نیمګړتیاوو اوستونزوپه باب خبرې کړې دي چې دلته به یې لنډیز وړاندې شي:

دپښتوژبې خوږژبی شاعر اوفرهنګي دوست عبدالمالک بیکسیار،چې دډنمارک په کوبن هاون کې پښتوژبه تدریسوله،داسې راته وویل:

« دمورنۍ ژبې دزکړې دا کورس ما په ۱۹۹۴میلادي کال کې په ډیروستونزوجوړکړاواوس هم مرژواندي سره لګیا یو.ستونزې ډیرې دي اوزموږامکانات لږ.دایوازې په ښوونځي اوښوونکې پورې اړه نه لري،په کورنیوپورې هم اړه لري.هغه کورنۍ چې غواړي افغانان پاتې شي،دا کاریې وکړ؛اوپه کورنیوکې دننه دهغوپه مرسته دې کورسونواوزموږهلوځلویوڅه نتیجه ورکړه؛اوهغوکورنیوچې مرسته یې ونه کړه اویوازې یې درسمیاتوله پاره دا کاروکړ،څه پاله یې هم ترلاسه نه کړه.

اوس په ډنمارک کې درسمي اسیاسي مقاماتو له خوا داسې نظررامنځ ته شوی دی چې دمورنۍ ژبې دزکړې کورسونه له منځه یوسي.دنوي حکومت په پروګرامونوکې دمورنۍ ژبې دزکړې له پاره ځانګړې بودجه په نظرکې نه ده نیول شوې.دلته باید یوازې دډنمارکي ژبې اوډنمارکي کلتوررزدکړه وشي،که څوک مورنۍ ژبه زده کوي باید دهغه مصارف دماشوم کورنۍ ورکړي.اوپه خپله کورنۍ باید پروګرام ورته جوړکړي.ما د «بي بي سي » له خوا چاپ شووکتابونونه استفاد کړې ده،چې په تدریس کې تر نوروموادومؤثر واقع شوي دي،

کله چې ما دمورنۍ ژبې(پښتو) کورس جوړاوه،راته وویل شول چې:که ته دژبې حق غواړې،نوافغانستان ته ولاړ شه اویا له ایرانیانوسره په کورس کې کینه.ما بیا قناعت ورکړچې پښتواوفارسي د دووسره جلا خلکودوې بیلې ژبې دي.»

بل افغان ښوونکی چې په ډنمارک کې یې دمورنۍ ژبې تدریس کړی دی،دکابل پوهنتون استادښاغلی اسد سماک دی.ده هم دمورنۍ ژبې دتدریس،امکاناتووستونزواوقوانینوپه باب دتیلفون پرکرښه راته وویل:

« دلته کوبن هاون کې هرناسیونال په هفته کې یوه ورځ درې درسي ساعته حق لري چې دمورنۍ ژبې زدکړې ته کیني،هغوښوونکو ته دتدریس دلومړي توب حق ورکول کیږي چې دتدریس سابقه ولري.که په ډنمارکي ژبه باندې پوه شي،ډیره ښه ده چې دنوروښوونکوپه غونډوکې ګډون وکړي،له تجربوڅخه یې استفاده وکړي.

پخوا داسې ووچې په کال کې دوه ځلې ټولوهغوښوونکوته چې دمورنۍ ژبې تدریس یې کاوه،یولګچراورول کیده،چې معلوماتي اوښوونیزاړخ یې درلوده.یواړوندماهر به له کوم پوهنتون څخه راغوښتل کیده اودښوونکوله پاره به یې لارښوونه کوله او هغوپوښتنوته به یې ځوابونه ویل،چې دمورنۍ ژبې دتدریس په دایره کې به رامنځ ته کیدل.

دلته په ډنمارکي ټولنه کې دانتګریشن(په ټولنه کې جذ بیدل) مسآله طرحه کیدله،اودغوکارپوهانوبه ویل چې که دچامورنۍ ژبه زده وي،په ښه ډول کولای شي ډنمارکي ژبه اوکلتورجذب کړي.

دمورنۍ ژبې زدکړه په کورنۍ اوموروپلارپورې هم اړه لري،که هغوی مرسته ونه کړي،ماشوم نه شي کولای چې په پردي چاپیریال کې خپله مورنۍ ژبه وساتي.ما دمورنۍ ژبې په تدریس کې له بیلابیلوموادونه استفاده کړې ده.یوکتاب مې تا لیف کړ،چې په لومړي اودویم ټولګي کې تدریسیږي.په هغوموادوکې چې دافغانستان دحکومت یا دحکومت دضد ډلوله خوا لیکل شوي اوماته په لاس راغلي دي،په هغوکې قومي،مذهبي اوجنګي رنګ ډیر غالب دی اونفرت ته په کې لمن وهل شوې ده،اوډیرځلې جګړه په کې تبلیغ شوې ده،ځکه یې زه له تدریس څخه ډه ډه کوم.اوپه دې کتاب کې چې ما لیکلی دی،زموږدافغاني ټولنې فرهنګي مسا یل په نظرکې نیولوسره داروپایي ژوند ـ چې اوس موږژوند په کې کوو-بیلابیل اړخونه هم په نظرکې نیول شوي دي. خو اوس داسې ګونګوسی دی چې دمورنۍ ژبې تدریس لغوکیږي،که میندې اوپلرونه یې تدریس غواړي،باید مصرف یې په خپله میندې پلرونه ورکړي ...»

بل تن چې د ډنمارک کې دمورنۍ ژبې په تدریس بوخت و،دکابل پوهنتون پخوانی استاد شاه محمود محمود دی.ښاغلي محمود په هغه وخت کې چې دمورنۍ ژبې دتدریس دنده پرمخ بیوله ، دمورنۍ ژبې دزدکړې،امکاناتواوستونزوپه باب خپل نظرداسې څرګند کړ:

« موږته وخت راکړل شوی دی چې مورنۍ ژبه تدریس کړو.زه همدا اوس تدریس کوم،په دووجلاټولګیوکې زده کوونکي لرم،یودمبتدیانوله پاره (الف ، ب ټولګی) اوبل دیوڅه لویانوله پاره چې په هغه کې دنورولوستونوترڅنګ،د ګرامر،تاریخ اوجغرافیې تدریس هم کوم.زه له هغوموادونه استفاده کوم چې په وطن کې استفاده ورنه کیده.له بده مرغه په ډنمارک کې هڅه روانه ده چې دمورنۍ ژبې دزدکړې کورسونه وتړل شي او که څوک د خپلوکوچنیانودمورنۍ ژبې دساتنې په غم کې وي،مصارف یې باید چې په خپله ورکړي.»

دغه راز په ډنمارک کې دمورنۍ ژبې دتدریس له پاره نوروهیوادوالوپه بیلابیلوځایونوکې خپلې هلې ځلې نه دي سپمولې،چې په تفصیل سره یې یادونه ددې مقا لې له حوصلې نه وتلې ده.

زما دمعلوماتوله مخې دمورنۍ ژبې دزدکړې،ساتنې اوپالنې مسآلې ته،دسویدن په هیواد کې ترنوروهیوادونوډیره پاملرنه شوې ده.دامعلومات ماهلته تر لاسه کړچې د۲۰۰۲کال په پیل کې،دسویدن ستاکهولم ښارته دمورنۍ ژبې هغه سیمینارته

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

دلکچرورکوونکي په توګه وبلل شوی وم چې له سکندنویایي هیوادونو(ډنمارک،سویډن،ناروې،فنلند)څخه دمورنۍ ژبې دتدریس دستونزودشریکولواودتجاربودراکړې ورکړې له پاره دمورنۍ ژبې ښوونکي رابلل شوي وو.په دغه سیمینارکې دمورنۍ ژبې یوښوونکي،ښاغلي سلیم عزیزي، په سویډن کې دمورنۍ ژبې دتدریس دپیل په باب داسې راته وویل:
په سویډن کې دپښتوژبې تدریس په ۱۹۸۰ میلادي کال کې،په ښوونځیوکې پیل شو،په لومړي سرکې ښاغلي عبدالعلی رسول زاده تدریس کاوه،قاعده داسې وه چې دسویډني ژبې دتدریس پرمهال به،دمورنۍ ژبې ښوونکی هم موجود و.زموږ عملي کار دا ښودلې ده،چې له کوموکوچنیانوسره چې میندې اوپلرونه مرسته کوي،نتیجه یې ډېره ښه ده.
ددې خبرې یادول ډېراړین دي چې،له پاسنیویادوشووهیوادونواوښارونونه پرته په ځینونوروښارونواوهیوادونوکې هم دمورنۍ ژبې تدریس،زدکړې،ساتنې اوپالنې ته په شخصي یا رسمي ډول کار اوپاملرنه شوې ده،چې یادول،دموادوراټولول،لیکل اوارزول یې وخت اوجلا هڅو ته اړتیا لري.
ما ددې مقالې له لارې د۲۰۰۲کال په پیل کې چې کوم وړاندیزونه کړي وو،اوس هم ورباندې باوري یم،خواوس له هغه وخت نه لس کاله تیر شوي دي.دافغانستان اونړۍ شرایط په هراړخیزډول بدل شوي اوبدلیږي پسې.زموږ پرهیواد،په ځانګړي ډول زموږ پرښوونه اوروزنه باندې هرکله دجګړودوریځوسیوری راغلی دی اوسیمه ایزې نادودې یې هم په مخ کې خنډونه جوړکړي دي.ډیرځلې کوچنیان په هیواد کې دننه په مورنۍ ژبې له تدریس څخه محروم شوي دي اوله هیوادنه بهردکوربه هیوادونودژبواوکلتورونوتر سیوري لاندې اودمیندواوپلرونودبې غورۍ په وجه دمورنۍ ژبې له زدکړې نه محروم پاتې شوي دي اوهمدا اوس هم دا پروسه په خرپ اوترپ روانه ده.
اوس افغانان په هر ډول شرایطوکې چې دي،په هر هیوادکې چې ژوند کوې،باید دمورنۍ ژبې دزدکړې،ساتنې اوپا لنې په برخه کې جدي پاملرنه وکړي.په ۲۰۰۲ کال کې چې ما دموضوع په اړوند دسویډن په ستاکهولم کې ځینې وړاندیزونه کړي وو،اوس یې هم ضروري بولم.هغه وړاندیزونه په لږتوپیر سره په دې ډول دي:
ـ په افغانستان کې سیاسي ـ نظامي حالت ټیکاو نه لري،هره ورځ څه چې هره شیبه بدلیدلای شي،دهمدې لامل له مخې دټاکلي وړاندیزمطرح کول ګران بریښي؛ځنګه چې په افغانستان کې دننه او له افغانستان څخه دباندې دمورنۍ ژبې دستونزې توپیرسره لري ،په افغانستان کې دننه په مورنۍ ژبې دتدریس اولیک لوست مسآله طرح ده؛اوله افغانستان څخه دباندې په مورنۍ ژبه باندې پوهیدل، دمورنۍ ژبې زده کول،ورباندې خبرې کول اودهغې دسا تلو اوپا للو مسآله مطرح ده.دهمدې دلیل له مخې په افغانستان کې دننه ټولو کورنیو،دولتي اړوندوادارو،ښوونکو اوفرهنګیانوسره ښایي چې په مورنۍ ژبه باندې دلیک لوست مسآله دې نه هیروي اوساده دې نه انګیري؛خکه چې په مورنۍ ژبه باندې دیوڅه زده کول اوپه دویمه ژبه باندې څه زده کول ډیر توپیر سره لري.
ـ په ګاونډیوهیوادونو،په تیره پاکستان اوایران کې سره له دې چې مهاجرافغانان دیادوهیوادونو،ژبواوټولنیزوسیاسي شرایطو بارپراوړو وړي،خوباید دمورنۍ ژبې دزدکړې،ساتلواولیک لوست مسآله هیره نه کړي.
ـ اوس چې له افغانستان نه دباندې ټولنې بې شمیره جوړې شوې دي،که دغه ټولنې دنوروهیوادونودناروابروګرامونوپه لمنوپورې نه وي زوړندې؛باید دافغان کوچنیانومورنۍ ژبوته پاملرنه وکړي اوپه کوربه هیوادونوکې له رسمي مقاماتوسره په تماس کې دمورنۍ ژبې دزدکړې په برخه کې بنسټیز کارپیل کړي.
څومره چې زه مالومات اوتجربه لرم،د بي بي سي دتعلیمي ادارې له خوا دخپروشویوکتابونودتدریس نتیجه ډیره ښه ده،ځکه یې دتدریس ددوام پلوی یم او وایم چې ددغوکتابونودتدریس لړۍ دې پراخه شي.
ـ ځنګه چې ښکاره ده په افغانستان کې دننه چاپیریال،دګاونډ یوهیوادونوچاپیریال اونوروهیوادونوچاپیریال یوبل سره جوت توپیرونه سره لري.باید دهرهیواد دعیني شرایطو،ستونزواوامکاناتوپه نظرکې نیولوسره دمورنۍ ژبې دزدکړې،ساتنې اوپالنې له پاره درسي مواد اوشرایط برابرکړای شي.
ـ ځنګه چې لیدل کیږي دډیروهیوادونوپه تعلیمي نصاب کې دمورنۍ ژبې زدکړې له پاره ځای نه شته،دهمدې دلیل پر اسا س له هرې ممکنې وسیلې نه په استفادې سره دمورنۍ ژبې زدکړه په تعلیمي نصاب کې ځای پر ځای شي ،اوکه ممکنه نه وي،دکوچنیانوکورنۍ،فرهنګیان اوښوونکي دې په شخصي ډول دمورنۍ ژبې دکورسونوپرانستلو ته ملا وتړي.
ـ په هیواد کې دننه اوله هیواد څخه دباندې میډیا سره ښایي چې دمورنۍ ژبې داهمیت،تدریس اوساتلو په برخه کې په پراخ ډول تبلیغاتي کمپاین پیل کړي.ټولولیکوالوته لازمه ده چې دموضوع داهمیت په اړوند مقالې اوکتابونه ولیکي.
ـ دې مسآلې ته دې دلویانواوکورنیوپام وي:
کوچنی چې په پردي چاپیریا ل کې لوییږي،هرډول چې کیږي،باید دمورنۍ ژبې زدګړې ته یې جدي پاملرنه وشي،چې په دې ډول ما شوم وکولای شي چې له خپلې کورنۍ اوهیواد والوسره دپوهونې راپوهونې اوارتباط یوه وسیله ولري.که نني ماشومان اودسبا ورځې ځوانان له هرڅومره لوړوزدکړوسره خپل وطن اوخلکوته وروګرځي،که په خپله مورنۍ ژبه چې دده دخلکوژبه هم ده،خبرې ونه شي کړای،نه یوازې دا چې هغوخلکو اوهغه وطن ته خدمت نه شي کولی،بلکې خپل شخصیت ته یې هم ضرر رسوي او پایلې یې منفي دي.
ـ دمورنۍ ژبې په اړوند دې دټولوذیربطودولتونو،فرهنګي مؤسسو،میډیا اواشخاصوفعا لیتونه ،دملګروملتنودځانګړواداروله پروګرامونوسره همغږي شي.درسي پروګرام اودرسي مواد باید دعلمي

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

اوڅانګيزومتخصصينوله خوا دتيروتجاربوله مثبتواړخونونه په استفادې سره وليکل شي.هيله داسې ده چې ددې آثارودچاپ مصارف دې دملګروملتونودماشوم صندوک (يونيسف) له خوا ورکړل شي.
څنګه چې دسويدن دولت دمورنۍ ژبې په برخه کې زات کارکړی دی اوښې تجربې لري،نوپه نړدې راتلونکې کې دې،دملګروملتونواوارووپايي اتحاديې سره په تفاهم کې دمورنۍ ژبې دتدريس اوخونديې ساتلوکارپوهان،ليکوا ل اودنظرخاوندان ديوه علمي سيمينارپرميزسره راټول کړي؛چې هغوی ديوه واحد درسي پروګرام اودرسي موادوله پاره،خپلې تجربې،ليکنې اونظريات يوبل ته واوروي اوخپلوکې دې قناعت سره وکړي.داسې نه شي چې بيا يوښوونکی په يوځای کې ماشوم ته ووايي چې:
دافغانستان فلانی واکدارخدمتګاراوملي قهرمان و، اودابل يې ووايي چې هغه خاين و، وطن پلورونکی اوقاتل و. دا نمونې ددې لړپه تيروتجاربوکې،له بده مرغه ليدل شوې دي.
ــ په راتلونکې کې دې په نويو چاپيدونکو درسي کتابونوکې دملي ګډواوملي هويت مسآلې ته جدي پاملرنه وشي او دمسايلو د روښانولو له پاره دې وطني نومونې اوملي ترمنالوژي وکارول شي.
ــ که موږماشومان له بيسوادۍ، ظلم، زورزياتي او محروميتونوڅخه خلاص نه کړو، په څويم ځل به موانسانيت له بې عدالتۍ اوظلم سره مخامخ کړی وي.
راشئ ماشومان دبيسوادۍ له لوی ظلم څخه وژغورئ!
راشئ دکوچنيانوپه باب هغسې چې دنوې زمانې علمي غوښتنې يې غواړي، فکر وکړو!
کوچنيان ګلان دي، ګلان ښه وساتئ!!!

« هرقوم په خپلې ژبې اوهره ژبه په خپلوادبياتوژوندۍ پا تې کيږي »
(محمود طرزي)

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ